

A IX. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus rezümékötete
Miskolc, Miskolci Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, 2026.
ISBN 978-963-358-448-4

32. szimpózium

Magyarságkép, nemzeti identitás a 16–18. századi lelkiesség-történet tükrében

Szervezés: Bajáki Rita

Tudományterület: irodalomtudomány

IMA AZ IRODALOMBAN. EGY OLASZ KÖNYV ÜZENETE

Nuzzo, Armando

HUN-REN – Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Barokk Irodalom és Lelkiesség Kutató-csoport

A nemrég Olaszországban megjelent, *La preghiera nella letteratura italiana* (Imádság az olasz irodalomban) című terjedelmes esszékötet olyan elmélkedésre ad okot, amely a magyar irodalom számára is hasznos lehet. Az előadás célja nem annyira a két – sok szempontból eltérő és távol álló – irodalomtörténet összehasonlítása, hanem annak megértése, miként értelmezhető vagy mondható el az irodalmi mű és az ima, valamint a szerző és az ima közötti személyesebb kapcsolat. Az olasz könyv fejezetekre (esszékre) oszlik, amelyek mindegyike az olasz irodalom egy-egy szerzőjével foglalkozik a 13. századtól egészen a 21. századig. Bár a szerkesztők megadtak bizonyos általános iránymutatásokat, alapvetően minden kutató a saját elképzelései és egyéni stílusa szerint járt el.

PÁZMÁNY PÉTER IMÁDSÁGOS KÖNYVÉNEK IDENTITÁSKÉPZŐ ÉS -FORMÁLÓ SZEREPÉRŐL

Bogár Judit

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Pázmány Péter Imádságos könyve 1606-os első kiadásától kezdve a magyar katolikus lelkiesség egyik alapműve lett, amely meghatározó szerepet játszott nemcsak a felekezeti, hanem a nemzeti, kulturális, társadalmi és egyéni identitás kialakításában és megerősítésében is. A kötet nem pusztán imádságok gyűjteménye, a benne található szövegek a katolikus tanítás és liturgia ismeretét is közvetítik, annak igazságát hangsúlyozzák. Magyar nyelvűsége több szempontból lényeges: anyanyelven válnak hozzáférhetővé korábban csak latinul elérhető áhítati szövegek, ezzel közvetlenebb és személyesebb vallásgyakorlás lehetőségét teremtve meg szélesebb réteg

számára, miközben Pázmány írásművészete a magyar irodalmi nyelvet is gazdagítja. Mindemellett a nemzeti identitást is erősíti, csakúgy, mint a magyar szentek említése vagy a Magyarországért való könyörgés. A társadalmi szerepnek megfelelő magatartásra oktatnak a különböző rendű és rangú emberek számára íródott imádságok; a mindennapok egyéni vallásosságához és a belső lelki megújuláshoz adnak keretet és útmutatást a napszakokhoz, élethelyzetekhez kötődő fohászok, a bűnbánati és Istent dicsőítő szövegek, az imádkozás helyes módjára való utalások. Az imákon túl az identitásformálás eszközei az egyes kiadásokban megjelenő reprezentációs és képi elemek is, az imakönyv birtoklása és használata pedig a művelt magyar katolikus identitásának külső jelévé vált.

AZ IMÁDSÁGOS IRODALOM HATÁSA A KORA ÚJKOR EMBERÉRE

Bajáki Rita

HUN-REN – Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport – Nemzeti Közszerológiai Egyetem

A Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport 2012. július 1. óta működik és azóta megszakiítás nélkül alapkutatóást folytat, melynek fókuszában a Pázmány-életmű elsősorban latin vonatkozású vizsgálatai mellett az 1800 előtti és a Kárpát-medencéhez kapcsolódó lelkiségtörténeti források felkutatása és vizsgálata áll. Így a korszak meghatározó műfajai a prédikációk és népénekek mellett a kutatócsoport egyik fontos alapkutatóási feladata a megjelent imák és imádságos könyvek felkutatása, szövegeiknek a köztudatba beemelése. Előadásomban az elmúlt bő évtized imatörténet-kutatóásának eredményeiről számolok be, egyrészt nagy vonalakban vázoló a magyar nyelven megjelent imakönyvtermés mennyiségét, főbb jellegzetességeit, különböző szempontok szerinti értékelését, az imádságok sajátosságait, főbb típusait, ezzel egyútt a források és fordítások tükrében a magyar nyelvű imairodalom hatását a magyarságkép, a nemzeti identitás formálására a 16–17. században.

SZENT KIRÁLYOK, SZENT ASSZONYOK, SZENT OLVASMÁNYOK: AZ ÁRPÁD-HÁZI SZENTEK KULTUSZA A KORA ÚJKORI NYOMTATVÁNYOKBAN ÉS A FERENCES KÖNYVÁLLOMÁNYOKBAN

Zvara Edina

Szegedi Tudományegyetem

A kora újkori magyarországi katolikus megújulás és az Árpád-házi szentek kultusza szervelesen összefonódott. A protestantizmussal vívott felekezeti és hitviták hálójában alakjaik nemcsak elérendő vallási-erkölcsi példaképként szolgáltak, hanem ki-

emelt jelentőségű egyházi, teológiai és történeti legitimációs eszközként is működött az ősi katolikus hit kontinuitásának igazolására. Ez a szándék és szemléletmód megjelenik a korabeli katolikus híveknek szánt nyomtatott kiadványok szöveges tartalmában és ikonográfiai programjában egyaránt. Előadásom első felében ezen nyomtatott források körét tekintem át, figyelembe véve a magyar nyelvű, a hazai nyomdákban kikerülő, valamint a külföldön megjelent, de magyar szerzők által jegyzett munkákat. Ennek keretében kitérek többek között Hevenes Gábor, Illyés András, Tarnóczy István szentéletrajz-gyűjteményeire, Lippay Ferenc gyászbeszédére, egy Nádasi János-kiadvány Szent Erzsébet életrajzára, Pázmány Péter Kalauzára. Az előadás második felében a hangsúly a források recepciójára és könyvtártörténeti beágyazottságára tevődik át: a ferences bibliotékák fennmaradt anyagát és a korabeli könyvjegyzékeket elemzem abból a szempontból, hogy a ferences gyűjteményekben miként tükröződik vissza az Árpád-házi szentek tisztelete, a szerzetesek olvasmányanyagában kinek az élete és alakja örvendett a legnagyobb népszerűségnek, és mely szentek spirituális öröksége gyakorolt maradandóbb hatást a rendi közösségekre.

KATOLIKUS NEMESI TÖRTÉNELEM- ÉS ÖNSZEMLÉLET LISTIUS LÁSZLÓ MAGYAR MÁRSÁBAN

Hernády Judit

ELTE Humán Tudományok Kutatóközpontja

Listius László Magyar Márs címmel megjelent kötetében megjelenő nemesi történelemértelmezés és önszemlélet vizsgálata, melynek fontos összetevőit alkotják a katolikus vallásosságból eredő elemek (Mária-kultusz, nemzeti vonatkozású szentek tisztelete, fohászok szövegbeépítése, a történetek vallási kontextusú interpretációja).

A MAGYARORSZÁGI PRÉDIKÁCIÓTÖRTÉNET-ÍRÁS ÚJ IRÁNYAI ÉS LEHETŐSÉGEI

Maczák Ibolya

HUN-REN – Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport – Apor Vilmos Katolikus Főiskola

A Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport kiemelt kutatási területe a régi (1800 előtti) magyarországi prédikációirodalom – ezen belül is a nyomtatott, katolikus forráscsoport. Ennek megfelelően kapcsolódó vizsgálataimat Mihalovics Ede és Kudora János A katolikus prédikáció története Magyarországon, illetve A magyar katolikus egyházi beszéd irodalmának ezeréves története című munkáiból kiindulva végeztem. Munkám keretein belül az idők során számos részterület vizsgálatával

foglalkoztam – így a műfaj történetének áttekintésével, motívumtörténettel, valamint a korabeli politikai reprezentáció lehetőségeivel. Vizsgálataimban alapvető, kiemelt szerepet kaptak a lelkiégtörténeti és a szövegalkotással összefüggő kérdések. A tapasztalatok tükrében előadásomban a fentiek, valamint az elmúlt másfél évtized hazai kutatásainak irányai és összefüggései nyomán a prédikációtörténetírás új lehetőségeit, s az ehhez kapcsolható szempontrendszert igyekszem áttekinteni. Ennek során kitérek a szerzőséget és a szövegalkotást érintő kérdésekre, a kötet szerkesztési elvekre, valamint a felekezetre és az egyes szerzetesrendeket illető problémakörökre – s mindezekkel összefüggésben a reprezentáció prédikációtörténetét érintő szempontjaira is.

NÉPÉNEKKUTATÁS

Szádoczki Vera

HUN-REN – Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Barokk Irodalom és Lelkiég Kutatócsoport

A Barokk Irodalom és Lelkiég Kutatócsoport egyik feladata a magyarországi katolikus népénekek kutatása. Ehhez szorosan kapcsolódik a 17. század utolsó két évtizedéből származó katolikus vallásos énekek vizsgálata, a korszakból származó források sajtó alá rendezése a Régi Magyar Költők Tára sorozat következő kötete(i)ként. A századvég kiemelkedő alakja, Náray György, jelentőset alkotott a *Lyra coelestis* című kötetében megjelent énekeivel. Az énekek egy részének forrásait Rómában érdemes keresni, ahol Náray több évet töltött. Más részükre a hazai gyakorlat hatott, haramadrészt pedig érdemes számításba venni a Náray könyvtárából előkerült, e témában megjelent kötetek hatását.

PAP ÉS KÖLTŐ A BAROKK KORBÓL (GYALOGI JÁNOS, 1686–1761)

Szelestei Nagy László

HUN-REN – Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Barokk Irodalom és Lelkiég Kutatócsoport

2012-től akadémiai támogatással folytathatta munkáját a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karának Lelkiégtörténeti Műhelye Barokk Irodalom és Lelkiég Kutatócsoport elnevezéssel. Ezúttal a kutatócsoportban elért újabb kutatási eredményemről számolok be. Lelkiégtörténeti források vizsgálata közben bonthatkozott ki előttem egy vallási és irodalmi értékrendszer szerint is jeles költői arc, Gyalogi János jezsuita szerzetese. Az eddig nem vizsgált (irodalmi szempontból komolyan nem vett) vallásos tartalmú versek érintik/érinthetik az ember egészét. Latin időmértékes formában olvashatunk a költő belső világáról; környezetéhez, a termé-

szethez és az öregedéshez való viszonyáról; mit jelent nála, és milyen következményekkel jár, hogy pap és költő; hogyan létezhet együtt a vallásos érzésvilág és az antik múzsák jelenléte; mint vélekedett a költészetről. Gyalogi nem egyedüli jelenség a 18. század első felének hazai, latin nyelvű költészetében. A feltárt önvallomásos versek lírai költészetünk alapos feltárása után kiáltanak, bekéredzkednek irodalomtörténetünkbe.